

FORSLAG TIL PLANPROGRAM

LIM-planen

Regional plan for
Likestilling,
Inkludering og
Mangfold på Agder

Høringsfrist:

4. oktober 2013

Innhold

LIM-planen	1
1. Innledning.....	4
2. Hvorfor trenger vi en LIM-plan?.....	4
3. Hva skal planen brukes til?	5
4. Hvem er planen til for?	5
5. Føringer.....	6
6. Plantema.....	7
6.1 Demokratisk deltakelse	8
6.2 Utdanning.....	8
6.3 Arbeidsliv.....	8
6.4 Likeverdige offentlige tjenester.....	8
6.5 Vern mot trakassering og vold	9
7. Dette trenger vi å vite mer om.....	9
8. Planprosess, organisering og medvirkning.....	9
9. Handlingsprogram	10
10. Framdriftsplan.....	11
Vedlegg 1. Oranisjonskart, planarbeid	12
Vedlegg 2 Litteratur og referanser.....	13

1. Innledning

For første gang skal det utarbeides en helhetlig likestillingsplan for Agder-fylkene. Fylkespolitikkerne prioriterer dette arbeidet høyt, fordi økt likestilling vil føre til bedre levekår, og bedre bruk av de menneskelige ressursene i landsdelen. Navnet på planen blir Regional plan for likestilling, inkludering og mangfold, LIM-planen. Forkortelsen passer godt, fordi reell likestilling vil få samfunnet til å henge bedre sammen.

En regional plan skal legges til grunn for kommunal og statlig planlegging og virksomhet i regionen. Planen skal ha et 12-årsperspektiv, og det skal utarbeides årlige handlingsprogram for å prioritere og konkretisere arbeidet med å følge opp målene i planen.

For alle regionale planer skal det utarbeides et planprogram. Forslag til planprogram sendes på høring og legges ut til offentlig ettersyn samtidig med varsling av planoppstart. Planprogrammet fastsettes av fylkestinget.

Fylkesutvalgene i Aust-Agder og Vest-Agder sender forslag til planprogram for LIM-planen på høring 11.juni 2013. Kommuner, statlige virksomheter, organisasjoner, næringsliv og engasjerte enkeltmennesker inviteres til å gi innspill til planprogrammet i perioden juni til oktober. Fylkestingene i Aust-Agder og Vest-Agder vil vedta planprogrammet innen utgangen av 2013.

2. Hvorfor trenger vi en LIM-plan?

Regional plan for likestilling, inkludering og mangfold på Agder skal utarbeides fordi landsdelen trenger en felles, kunnskapsbasert plattform for å arbeide systematisk med likestilling i årene framover. Planen skal peke ut felles strategier og mål for arbeidet med likestilling på Agder de neste 12 årene.

FRA PLAN- OG BYGNINGSLOVEN

§3-4. (...) Fylkestinget er regional planmyndighet

§ 4-1. Planprogram

(...)Planprogrammet skal gjøre rede for formålet med planarbeidet, planprosessen med frister og deltakere, opplegget for medvirkning, spesielt i forhold til grupper som antas å bli særlig berørt, hvilke alternativer som vil bli vurdert og behovet for utredninger. Forslag til planprogram sendes på høring og legges ut til offentlig ettersyn samtidig med varsling av planoppstart. Planprogrammet fastsettes ordinært av planmyndigheten.(...)

§ 8-1. Regional plan

Regional planmyndighet skal utarbeide regionale planer for de spørsmål som er fastsatt i den regionale planstrategien (...).Til regional plan skal det utarbeides et handlingsprogram for gjennomføring av planen. Handlingsprogrammet skal vedtas av regional planmyndighet og rulleres årlig.

3. Hva skal planen brukes til?

Planen skal være et redskap for å bedre levekårene, og for å fjerne hindringer for deltakelse og likeverd som har bakgrunn i kjønn, etnisitet, alder, funksjonsevne, religion, seksuell orientering og sosial bakgrunn. Planen skal øke bevisstheten om potensialet og mulighetene som ligger i bedre likestilling, og den skal sørge for gode betingelser for bedre likestilling i arbeids-, samfunns- og organisasjonsliv i landsdelen.

4. Hvem er planen til for?

Likestilling, inkludering og mangfold angår alle. Kommunale, regionale og statlige organer og virksomheter vil være forpliktet til å legge den regionale planen til grunn for sin virksomhet. Gjennom å involvere bredt i arbeidet med å utvikle planen vil vi skape engasjement og tilslutning til felles likestillingsmål både i offentlig, privat og frivillig sektor. Samhandling er nødvendig for å skape likestilling.

DEFINISJONER

Likestilling: at alle personer skal ha like rettigheter og muligheter i samfunnet, uavhengig av blant annet kjønn, funksjonsevne, seksuell orientering, alder, etnisitet og religion. Ordet har tradisjonelt vært brukt i betydningen likestilling mellom kvinner og menn. Dette er fremdeles den vanligste bruken av ordet, men de senere årene har det også fått en utvidet betydning til å gjelde andre diskriminerings-grunnlag. Likestilling mellom kjønnene omtales ofte som kjønnslikestilling. (Store norske leksikon)

Inkludering: at alle som bor i Norge skal ha like muligheter og plikter til å bidra og til å delta i felles-skapet, og hvordan samfunnet bør organiseres for å oppnå dette. (NOU 2011: 14 Bedre integrering)

Mangfold(menneskelig og kulturelt): at man har et variert innslag av mennesker fra ulike kulturelle og etniske bakgrunner i et samfunn eller en institusjon.

5. Føringer

Ansvar for å arbeide aktivt med likestilling og inkludering er nedfelt i konvensjoner, lover, planer og andre offentlige dokumenter.

Regionalt

Regional planstrategi for Aust-Agder fylkeskommune 2012-2016

Regional planstrategi for Vest-Agder fylkeskommune 2012-2016

Regionplan Agder 2020

Nasjonalt

Lover: likestillingsloven, diskrimineringsloven, diskriminerings- og tilgjengelighetsloven, arbeidsmiljøloven, kommuneloven og plan- og bygningsloven

Likestilling 2014. Regjeringens handlingsplan for likestilling mellom kjønnene.

Norge universelt utformet 2025. Regjeringens handlingsplan for universell utforming og økt tilgjengelighet 2009-2013

Likestillingsutvalgets utredninger: *NOU 2011:18 Struktur for likestilling* og *NOU 2012:15 Politikk for likestilling*

Meld. St. 6 (2012-2013) En helhetlig integreringspolitikk. Mangfold og fellesskap

Internasjonalt

Verdenserklæringen om menneskerettigheter (FN 1948) og relevante FN-konvensjoner som er nedfelt i

REGIONALE FØRINGER:

Regionale planstrategier for Aust-Agder og Vest-Agder 2012-2016:

"Det startes opp arbeid med ny Regional plan for likestilling, inkludering og mangfold i perioden."

Regionplan Agder 2020

Gjennom systematisk og langsiktig samhandling skal Agder bli et likestilt samfunn med gode levekår som inkluderer alle sørlendinger i det gode liv. Mangfold skal være en styrke for landsdelen (s.11)

norsk likestillings- og diskrimineringslovgivning.

Den europeiske menneskerettighetskonvensjon (1950) og Europarådets konvensjoner for likestilling og mot diskriminering, og mot bekjempelse av vold i nære relasjoner.

Det europeiske likestillingscharteret. Dette er et charter for Europas lokale og regionale myndigheter som skal styrke forpliktelsen til å oppnå større likestilling for innbyggerne. Begge fylkeskommunene har tilsluttet seg charteret.

6. Plantema

Regional plan for likestilling, inkludering og mangfold skal handle om likestilling i bred betydning. Agder har over lang tid har hatt spesielt store utfordringer med likestilling mellom kvinner og menn. Kjønn vil derfor være et prioritert område i planarbeidet. Det samme gjelder arbeidet med inkludering av etniske minoriteter. Økt innvandring de seinere årene innebærer spennende muligheter, hvis samfunnet og arbeidslivet håndterer kulturelt og etnisk mangfold på en god måte.

Planen skal ta for seg fem hovedtema. Ved å se på hvert av disse i et likestillingsperspektiv kan vi finne ut hvordan kjønn, sosial ulikhet, etnisitet, funksjonsevne, alder, seksuell orientering og religion spiller inn og spiller sammen på viktige samfunnsområder. Valg av plantema tar utgangspunkt i nasjonal politikk og forskning innen alle diskrimineringsgrunnlagene, og på regional politikk og forskning.

6.1 Demokratisk deltakelse

Rett til demokratisk deltakelse er en forutsetning for at grupper i samfunnet skal ha muligheter til å påvirke samfunnet og egne livsbetingelser. Ved å arbeide med temaet demokratisk deltakelse i et likestillingsperspektiv, kan vi dra nytte av nye stemmer og perspektiver, og på den måten utvikle landsdelen.

6.2 Utdanning

Tilgang til utdanning er en forutsetning for fullverdig deltakelse i samfunnet, og for muligheter til inntektsgivende arbeid og gode levekår. Hvis samfunns- og arbeidsliv på Agder skal utvikle seg positivt, må mennesker fra alle grupper i befolkningen ha like muligheter til å skaffe seg god og riktig kompetanse.

6.3 Arbeidsliv

Rett til å forsørge seg ved eget arbeid, og et inkluderende arbeidsliv for alle grupper i befolkningen, er viktige forutsetninger for gode levekår og verdiskaping. En god utvikling på Agder forutsetter at vi tar i bruk alle de menneskelige ressursene.

6.4 Likeverdige offentlige tjenester

Gode offentlige tjenester som er tilpasset alle grupper i befolkningen er en viktig forutsetning for reell likestilling og gode levekår. Barnehage- og skoletilbud, helse- og sosialtjenester osv. må utvikles slik at alle har tilgang til tjenester av like god kvalitet, og at tjenestene er tilpasset et enkelte menneskes behov.

6.5 Vern mot trakassering og vold

Frihet fra trakassering, vold og trusler mot vold er et viktig likestillingstema. I diskrimineringsloven blir trakassering definert som handlinger, unnlater eller ytringer som virker, eller er ment å virke, krenkende, skremmende, fiendtlige, nedverdiggende eller ydmykende. Vold har store omkostninger for enkeltpersoner og samfunnet. Vold og trusler om vold begrenser kontrollen over eget liv, og muligheten til deltakelse og innflytelse i samfunnet.

7. Dette trenger vi å vite mer om

Nasjonalt og internasjonalt fins det mye kunnskap og forsknings om likestilling, inkludering og mangfold. Det fins også en del regional statistikk og forskning som er vil være til hjelp i arbeidet med planen. Det er forsket og utredet en del på feltene kjønnslikestilling og levekår på Agder de seinere årene. Det vil være viktig å oppdatere kunnskapsbasen og statistikken etter hvert som forholdene endrer seg. I Vedlegg 1 lister vi opp litteratur og referanser som er viktig å ta hensyn til.

For å utarbeide en plan som er basert på kunnskap er det nødvendig å vite mer på noen områder. Vi trenger mer kunnskap om innvandreres levekår og stilling i arbeidslivet på Agder. Det er lite forskning om hvordan lesbiske, homofile, bifile og transpersoner (lhbt-personer) opplever sørlandslivet.

8. Planprosess, organisering og medvirkning

Fylkestinget er planmyndighet for regionale planer. Plan- og bygningsloven legger stor vekt på at fylkeskommunen skal samarbeide med berørte offentlige myndigheter og organisasjoner i planarbeidet. Statlige organer og kommuner har rett og plikt til å delta i planleggingen når den berører deres områder, eller egne planer og vedtak.

LIM-planen vil berøre aktiviteten til et mangfold av myndigheter, organisasjoner og virksomheter på Agder. Hvis den skal få positiv virkning må de som skal bruke planen identifisere seg med den. Dette vil fylkeskommunene ta hensyn til i organiseringen av planarbeidet, og opplegget for medvirkning.

Styringsgruppe for planarbeidet er delt i en politisk del, som består av de to fylkesutvalgene, og en administrativ styringsgruppe som består av seks personer: To fra hver fylkesadministrasjon, og en fra hvert fylkesmannsembete. Politisk og

administrativ styringsgruppe tar beslutninger ved viktige milepæler i planarbeidet.

Prosjektgruppa er ei arbeidsgruppe som består av åtte fagpersoner fra fylkeskommunene, fylkesmennene, KS, IMDi Sør og Senter for likestilling. Gruppa henter inn kunnskap, legger til rette for gode medvirkningsprosesser og skriver forslag til plantekst. Prosjektgruppa knytter til seg andre ressurspersoner ved behov.

Medvirkning Planprosessen skal legges opp slik at alle som blir berørt kan få innflytelse på planen. Fylkeskommunene inviterer fylkesmennene, IMDi, NAV, politiet, kommunene, FOU-miljøene, organisasjonene i arbeidslivet og andre berørte interesseorganisasjoner til å delta. Medvirkningen vil blant annet foregå gjennom arbeidet i prosjektgruppa, høring av planprogram og planutkast, temakonferanser, og involvering gjennom møter og dialog med kommuner, regionråd og likestillingsråd og relevante organisasjoner på Agder.

9. Handlingsprogram

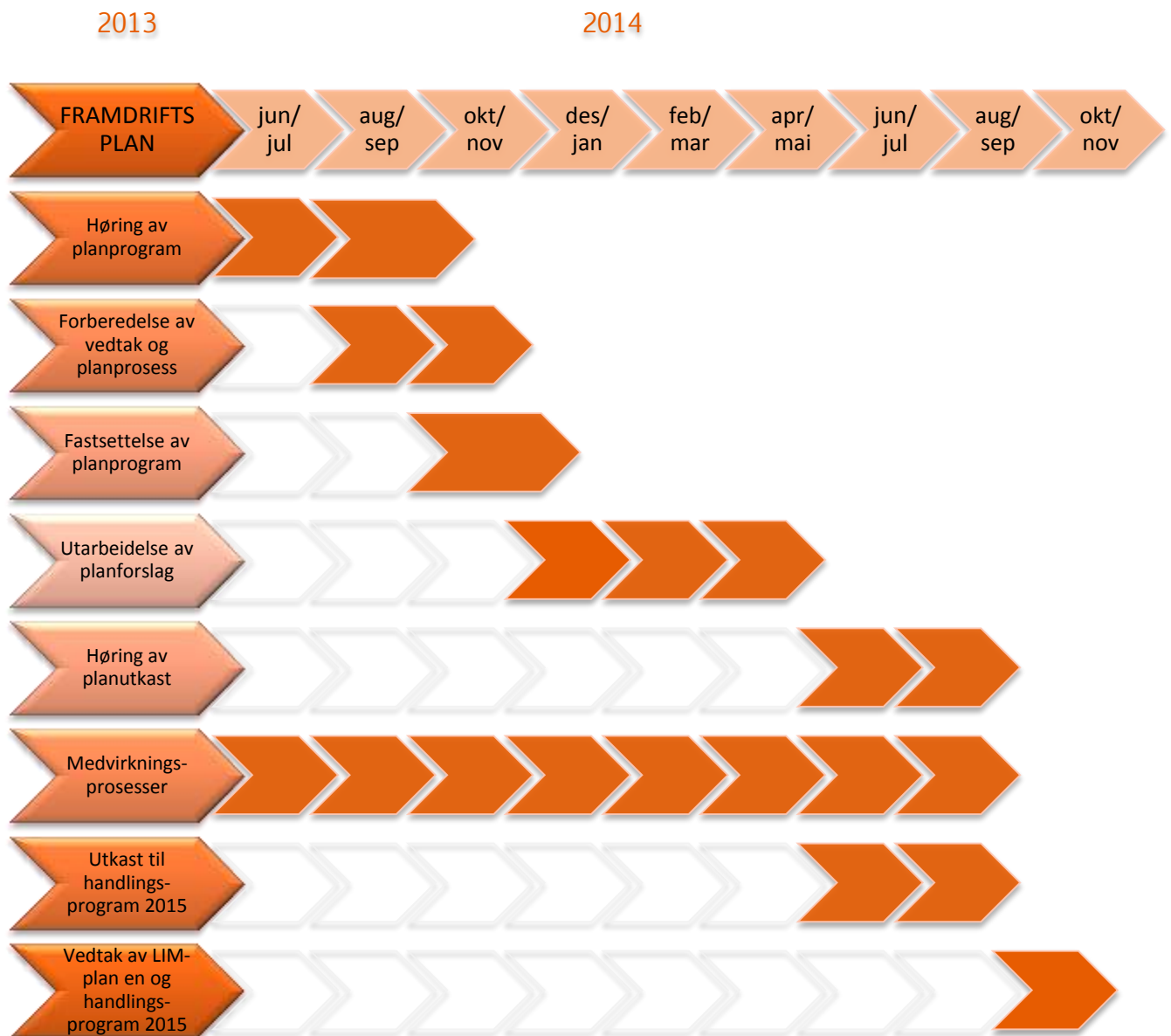
Til regional plan skal det utarbeides et handlingsprogram for gjennomføring av planen. Handlingsprogrammet skal vedtas av fylkestinget og rulleres årlig. Handlingsprogrammet vil bli utarbeidet og vedtatt parallelt med LIM-planen.

10. Framdriftsplan

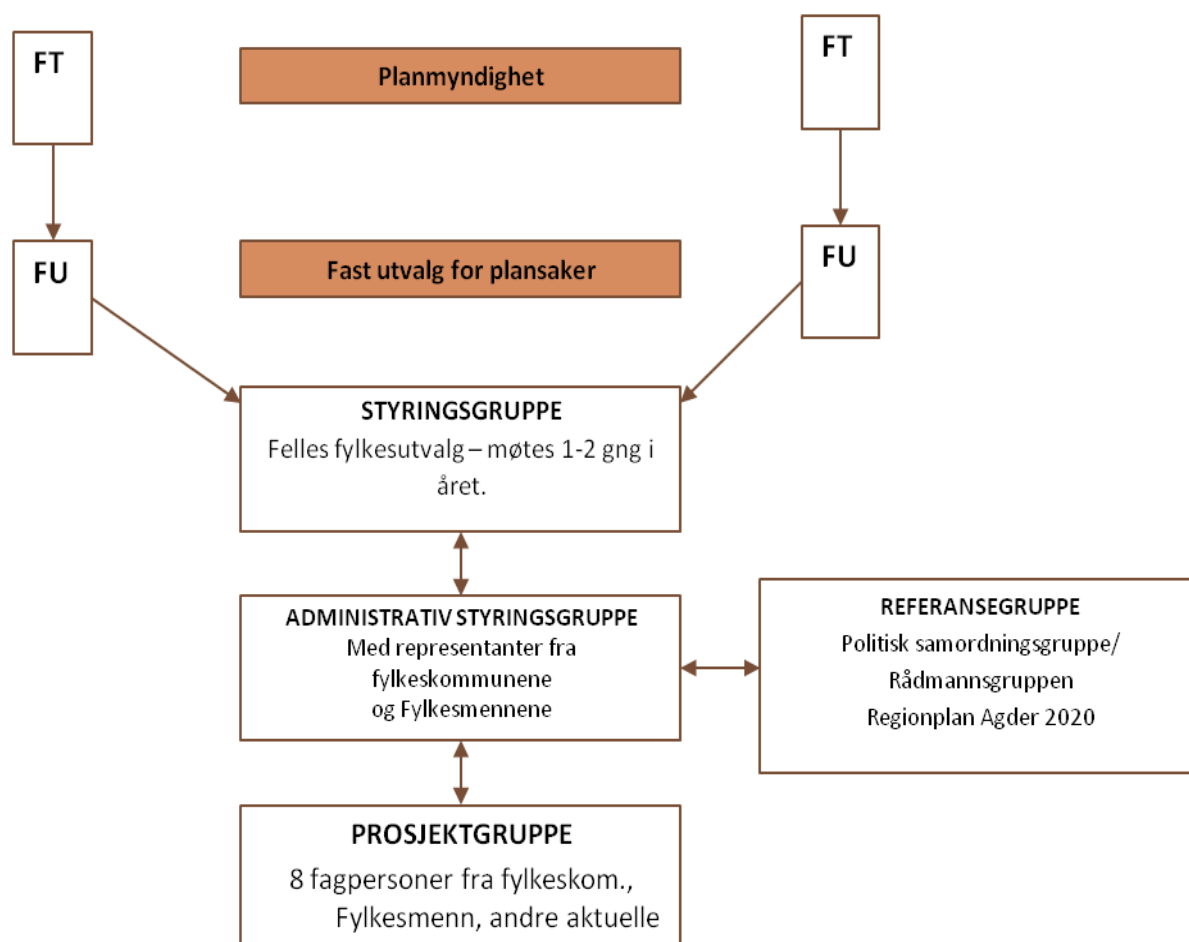
Utarbeidelse og fastsettelse av planprogram er første fase i planprosessen. Forslag sendes på høring og legges ut til offentlig ettersyn av de to fylkesutvalgene 11. juni. 2013, med høringsfrist 4. oktober. Fylkestingene vil fastsette planprogrammet i møter innen utgangen av året. I løpet av høsten vil planprogramgruppa gjøre forberedende arbeid for å få startet selve planarbeidet umiddelbart etter at planprogrammet er fastsatt. Å forberede etablering av prosjektorganisasjon, og å hente inn datagrunnlag, vil være viktig i denne perioden.

Planarbeidet legges opp slik at LIM-planen med handlingsprogram kan fastsettes av fylkestingene høsten 2014, og virke fra januar 2015

Vedlegg 1. Oranisjonskart, planarbeid

Organisering av arbeidet med felles regionale planer i Aust-Agder og Vest-Agder

Vedlegg 2 Litteratur og referanser

Lov om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven)

<http://www.lovdatab.no/all/tl-20080627-071-013.html>

Lov om likestilling mellom kjønnene (likestillingsloven) [http://www.lovdatab.no/cgi-](http://www.lovdatab.no/cgi-wift/wiftldles?doc=/app/gratis/www/docroot/all/nl-19780609-045.html&emne=LIKESTILLINGSLOV*&)

[wift/wiftldles?doc=/app/gratis/www/docroot/all/nl-19780609-045.html&emne=LIKESTILLINGSLOV*&](http://www.lovdatab.no/cgi-wift/wiftldles?doc=/app/gratis/www/docroot/all/nl-19780609-045.html&emne=LIKESTILLINGSLOV*&)

Lov om forbud mot diskriminering på grunn av etnisitet, religion mv.

(diskrimineringsloven) [http://www.lovdatab.no/cgi-](http://www.lovdatab.no/cgi-wift/wiftldles?doc=/app/gratis/www/docroot/all/nl-20050603-033.html&emne=DISKRIMINERINGSLOV*&)

[wift/wiftldles?doc=/app/gratis/www/docroot/all/nl-20050603-033.html&emne=DISKRIMINERINGSLOV*&](http://www.lovdatab.no/cgi-wift/wiftldles?doc=/app/gratis/www/docroot/all/nl-20050603-033.html&emne=DISKRIMINERINGSLOV*&)

Diskriminering og tilgjengelighetsloven <http://www.lovdatab.no/all/hl-20080620-042.html>

Prop. 88 L (2012–2013) Diskrimineringslovgivning (diskrimineringsloven om seksuell orientering, likestillingsloven, diskrimineringsloven om etnisitet, diskriminerings- og tilgjengelighetsloven)

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/regpubl/prop/2012-2013/prop-88-l-20122013.html?id=718741>

Likestilling 2014. Regjeringens handlingsplan for likestilling mellom kjønnene

http://www.regjeringen.no/upload/BLD/Likestilling/likestilling_2014.pdf.

NOU 2011:18 Struktur for likestilling

<http://www.regjeringen.no/templates/GenerellSide.aspx?id=666592&epslanguage=no>

NOU 2012:15 Politikk for likestilling

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/nouer/2012/nou-2012-15.html?id=699800>

Meld. St. 6 (2012-2013) En helhetlig integreringspolitikk. Mangfold og fellesskap

<http://www.regjeringen.no/pages/38098840/PDFS/STM201220130006000DDDPDFS.pdf>

NOU 2010: 7 Mangfold og mestring – Flerspråklige barn, unge og voksne i opplæringsystemet.

<http://www.regjeringen.no/pages/10797590/PDFS/NOU201020100007000DDDPDFS.pdf>

NOU 2011:7 Velferd og migrasjon – Den norske modellens framtid.

<http://www.regjeringen.no/pages/16413697/PDFS/NOU201120110007000DDDPDFS.pdf>

NOU 2011:14 Bedre integrering – Mål, strategier, tiltak.

http://www.regjeringen.no/upload/BLD/IMA/bedre_integrering14juni2011.pdf

Innvandring og innvandrere 2010 (Kristin Henriksen, Lars Østby og Dag Ellingsen (red.) <http://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/sa119/sa119.pdf>

Levekår i mottak for enslige mindreårige asylsøkere Hilde Lidén, Ketil Eide, Knut Hidle, Ann-Christin Nilsen, Randi Wærdahl Rapport (2013:003) Oslo: Institutt for samfunnsforskning (2013)

<http://www.samfunnsforskning.no/Publikasjoner/Rapporter/2013/2013-003>

Kjønnssegregering i utdanning og arbeidsliv. Status og årsaker. Liza Reisel og Idunn Brekke, ISF Rapport 2013/04

http://www.nho.no/getfile.php/bilder/RootNY/filer_og_vedlegg1/kj%F8nnssegregering%20i%20utdanning%20og%20arbeidsliv.pdf

Rapporter og referanser fra/om Agder

Skepsis til likestilling på Sørlandet - et resultat av religion? (May-Linda Magnussen, Pål Repstad og Sivert Urstad.) I Tidsskrift for Kjønnsforskning 03/04-2012

NEW Facts hovedprosjekt. Videre analyser av kvinner i prosess- og olje-/gassindustri på Sørlandet. (May-Linda Magnussen og Christine Svarstad), Agderforskning Prosjektrapport nr. 15 /2012 http://www.agderforskning.no/reports/pro-15-2012_new_facts_hovedprosjekt.pdf

ØF-rapport 9/2012: Frie og likestilte valg? Sluttrapport fra følgeforskningen av prosjektet Fritt valg – 10-årssatsingen for likestilling på Sørlandet Trude Hella Eide, Tonje Lauritzen <http://www.ostforsk.no/images/rapporter/092012.pdf>

Regional likestillingsmonitor for Agder <http://senterforlikestilling.org/monitor>

Likestilling på Agder 2000-2012 May-Linda Magnussen, Agderforskning Prosjektrapport nr. 1/2012 <http://www.agderforskning.no/reports/pro-1-2012.pdf>

NEW Facts Forprosjekt Kartlegging av kvinner i prosess- og olje-/ gassindustri på Sørlandet May-Linda Magnussen, Agderforskning Prosjektrapport nr. 10/2012 http://www.agderforskning.no/reports/pro-10-2012_new_facts_170412-m_logoer.pdf

Det gode liv på Sørlandet og tradisjonelle kjønnsroller (Dag Ellingsen og Ulla-Britt Lilleaas) Universitetet i Agder Serie/Rapport nr.153, 2010 <http://brage.bibsys.no/hia/retrieve/3150/153e.pdf>

Likestilling i kommune- og fylkesplaner på Agder May-Linda Magnussen, Agderforskning Prosjektrapport nr. 4/2007

http://www.agderforskning.no/reports/pro07_04_likestilling_komm_og_fy.pdf

Likestillingsarbeid: Prosesser og tiltak Arbeid for økt likestilling i utvalgte kommuner på Agder May-Linda Magnussen, Agderforskning Prosjektrapport nr. 5/2007 *Livet som homofil og lesbisk i Kristiansand - En kvalitativ intervjuundersøkelse* (Jørn Cruickshank, Hanne Cecilie Jensen, Torunn S. Olsen) Agderforskning, FoU rapport nr. 1/2006

Ledelsesorienterte kvinner på Agder Deltakere i "Female Future" sine erfaringer med det sørlandske arbeids- og samfunnslivet (Gro Kvåle, May-Linda Magnussen, Liv Mari Nesje og Trond Stalsberg, Agderforskning FoU-rapport nr. 2/2006

http://www.agderforskning.no/reports/fou06_02_ledelsesorienterte_kvinner.pdf6

Arbeid ute og hjemme: Sørlandske mødres valg og vurderinger (May-Linda Magnussen, Trond Stalsberg Mydland og Gro Kvåle) Agderforskning Rapport fra prosjektet Likestilling og arbeidsliv på Agder.

http://www.agderforskning.no/reports/fou05_05_arbeid_ute_og_hjemme.pdf